

Den etiske fordring

Den etiske fordring er:

Radikal: Du *skal* handle etisk

Tavs: Intet kan fortælle dig, hvad der er det rigtige at gøre i en given situation

Ensidig: Du kan ikke forvente noget til gengæld for en god handling

Uopfyldelig: Du kan ikke handle 100% godt, men du skal have det som ideal

anvende mine kundskaber med flid og omhu til samfundets og mine medmenneskers gavn, at jeg stedse vil bære lige samvittighedsfuld omsorg for den fattige som for den rige uden persons anseelse, at jeg ikke ubeføjet vil åbenbare, hvad jeg i min egenskab af læge har erfaret, at jeg vil søge mine kundskaber fremdeles udvidede og i øvrigt gøre mig bekendt med og nøje efterleve de mig og mit fag vedkommende anordninger og bestemmelser.”

Man hører en efterklang af Kants kategoriske imperativ i dette løfte. Medmennesket og næstekærligheden skinner tydeligt igennem som målet. Men realiteterne er, når vi taler om organtransplantation, at der ikke er råd til at dække behovet. Og så må hospitalerne i gang med den ubehagelige prioriteringsopgave. Heri kunne indgå overvejelser som: Er Alfreds bedste far for gammel til en transplantation? Skulle Alfreds nyre hellere gå til en ung og arbejdsdygtig person? Hvor vigtig er hans profession for samfundet? Må patienten heller ikke være ryger? Der vil uvægerligt være nogle, der kommer bagerst i køen, når der skal tages hensyn til økonomien. Og det er uretfærdigt, når vi alle betaler til sundhedsvæsenet via vores skatteindbetalinger. Desuden forventer den enkelte, at de nye lægeteknologiske metoder også

skal komme hende til gode. Alle disse overvejelser lægger op til situationsetikken, som du kan læse om i det følgende.

Situationsetik og sundhedspersonalets valg

Den danske teolog og filosof *Knud Ejler Løgstrup* (1905-1981) var enig med Kant i, at vi mennesker skal sætte vores næste før os selv. Han formulerede det således: *Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd* (1956).

Det vil sige, at vi er både er dybt afhængige af hinandens godhed (deraf betegnelsen *interdependens-etik*, som Løgstrups etik også ofte kaldes), og at man egentlig har en vældig magt over et andet menneskes liv. Tænk, hvis vi alle havde en tilbøjelighed til at gøre andre mennesker ondt? Forbavsende nok forholder det sig anderledes. Da Alfred fik opereret sit ene korsbånd for et par år siden, var han noget nervøs ved tanken om at lægge sig på operationsbordet. Men sundhedspersonalet viste sig at være både venligt og superdygtigt. Og det kom faktisk lidt bag på ham, at han havde overgivet sig selv i hænderne på vildt fremmede.

Alfred oplevede her det, som Løgstrup kalder *de suveræne livsytringer*. Disse er blandt andet *kærlighed, barmhjertighed, tillid og talens åbenhed*, som sker helt *spontant*, og før vi egentlig når at tænke over dem. Men hvad så, når de suveræne livsytringer ikke lige melder sig – eller når man for eksempel skal spare inden for sundhedsvæsenet? Hertil siger Løgstrup, at vi skal efterleve *den etiske fordring* (krav). Det vil sige, at man *skal* handle etisk. Det minder jo meget om Kants moralfilosofi; at man altid

Overbelægning på Glostrup Amtssygehus. Patienter må ligge på gangene.

skal *ville det gode*. Men vi har stadig det problem, at enhver etisk situation kan indeholde flere dilemmaer – ikke mindst af økonomisk art – og at det helt rigtige facit ikke findes på forhånd. Og så er vi fremme ved *situationsetikken*. Man må analysere den etiske situation grundigt og medregne alle faktorer, før man kan træffe et valg.

Inden for sundhedssystemet er det nok i virkeligheden situationsetikken, der gør sig gældende. Hospitalerne må på den ene side tage hensyn til deres budgetter, og på den anden side sørge for at behandle så mange patienter som muligt. Ind imellem står man givetvis i den vanskelige og skyldbetyngede situation, som en sygeplejerske her gør rede for:

”Gang på gang må akutte patienter aflyses til næste dag, fordi vi kun kan køre på et operationsleje efter kl. 18.00 aften/nat. Jeg har ofte gjort opmærksom på, at vi ikke kan honorere

det store indtag af akutte patienter, som mange gange må vente flere dage, inden de kan behandles. Det er et etisk dilemma, at vi skal prioritere mellem patienter, som er lige behandlingskrævende. (...)

Jeg synes, at vi mere og mere skal tale etik i forhold til økonomi – det er helt bagvendt, og det gør noget ved os, som står midt i problematikken. Det er som om vi ikke længere lytter til etik, næstekærlighed og omsorg, man kommer ikke igennem, der tales altid om penge og økonomiske rammer.”²

2 Sygeplejeetisk Råd, den 25. august 2012

Opgaver

- Er det danske velfærdssamfund et paradys på jorden – for alle? Sammenlign med Kirkens Korshærs eller Frelsens Hærs hjælpearbejde for det stigende antal mennesker, der søger hjælp

1. Sammenlign Kants kategoriske imperativ "Handl kun efter den grundsætning, ved hvilken du samtidig kan ville, at den bliver en almengyldig lov." og Jesus' krav om, at du skal elske din fjende. Hvad har de til fælles?
2. Diskutér om det er muligt at føre Kants og Jesus' etiske krav ud i livet. Argumentér for dit synspunkt!
3. Diskutér, om de virksomheder, der skænker penge, gør det ud fra uselviske motiver.
 - o Er det nytte - eller pligtetikken, der træder tydeligst frem?
4. Inddrag dette citat fra Jesus' bjergprædiken:
"Når du giver almisse, så lad ikke blæse i basun for dig, som hyklerne gør det i synagoger og på gader for at prises af mennesker. Sandelig siger jeg jer: De har fået deres løn."

Situationsetik (s. 217-218) se øverst

1. Forklar med egne ord Løgstrups sætning: "Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd."
2. Hvad består 'den etiske fordring' af, ifølge Løgstrup og hvad er 'de suveræne livsytringer'?
3. Gengiv eksemplet med Alfred og hans korsbåndsoperation (s. 217, spalte 2). Hvilke suveræne livsytringer oplevede Alfred?
4. Gør rede for situationsetikken. Kan vi fx på forhånd vide, hvad der er etisk rigtigt at gøre i enhver situation? Hvordan skal vi tackle en etisk situation?
5. Inddrag eksemplet fra sygeplejersken nederst s. 218. Hvordan kommer situationsetikken her til udtryk?

Øvelser:

1. Diskutér syndefaldsberetningens påstand om Guds alvidenhed og menneskets uvidenhed i forhold til godt og ondt, rigtigt og forkert.
2. Var det godt eller skidt, at Adam og Eva spiste æblet fra kundskabens træ?
3. Nævn nogle eksempler på etiske situationer, hvor vi mennesker må erkende vores uvidenhed og ikke ved, hvilket etisk valg vi skal træffe.
4. Diskutér om situationen dermed bliver religiøs. I kan evt. tage eksempler, I selv har oplevet.